
Kónya-Hamar Sándor

Petőfi futása, mítosza és igazsága

(AVAGY „EGY SZOMORÚ ÉS HIÁBAVALÓ PÖR” LEHETSÉGES VÉGE?!)

*„Ha egy ötlet első látásra nem tűnik képtelenségnek,
akkor nem is érdemes foglalkozni vele.”*

Albert Einstein

Ha egy nemzet keresi változatlanul költő-fiát –, szinte nemzedékenként felbukkanó legendák mélyén (még ha az szibériai is!), abban valami szívszorító és késztető érzelmi töltés van, mely minduntalan keresni késztet az új és érdemi adatok felbukkanásakor. S nemcsak a születés vagy a halál körülményeinek vitatásában, hanem az igazság kiderítésében is.

Az előző nemzedékbeli Ilyés Gyula, Petőfi Sándor című könyvének 1950-ben kiegészített fejezetében, utolsóelőtti passzusát így fejezi be: „A magyar hadirend délután öt órakor bomlott meg; a teljes vég, aztán a menekülők lekasabolása nem késett soká. Hat óra tájban a költő már vérében fetrengett a cár és a császár zsoldosai, három-négy halottrabló között. Utolsó pillantása ezekre esett. Ha azonnal meghalt. Kívánságunk ennyi rettenet közt már csak az a keserű kívánság lehet, hogy bár azonnal halt volna meg valóban. Heydte halotról beszél. DE HÁTHA CSAK ESZMÉLETLEN SEBESÜLTET LÁTOTT? Tanúvallomásának ezt a részét nem támasztja alá más adat.” Ma viszont, a XXI.század második évtizedében, 2015-ben, igen!

2001. januárjában írott levelében dr. Józsa Antal hadtörténész többek között, ezt írja Glatz Ferencnek, a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnökének: „Legutóbbi kolozsvári kutatásom alkalmával meglepő dokumentumra leltem, ami különben mindig is szem előtt lehetett, s senki sem dugta el (Az Erdélyi Magyar Múzeum gyűjteménye). Ebből kiderül, hogy 1849. augusztus 3-án Petőfi még élt, és jelentett Bemnek. Szóval még nincs vége a dalnak...” Tehát: „...kiderítendő, mi történt 1849 augusztusa és 1956 között.” Valójában: „...mi a tudományos igazság? A kutatás megállapította, hogy a költő a segesvári csatában civilben volt, előre ment, majd Bem hátrazavarta. A csata kimenetelét távolról szemlélte, majd eltűnt szem elől.”

És még egy figyelemre méltó, kiragadott idézet:” ...az 5. gyaloghadtestnek (Lüders a parancsnok) a vezérkari operatív anyaga – egy őrzési egység jelentésének kivételével, amely a napiparancsokat tartalmazza csupán – a katonai

levéltárba nem lett leadva. Az érdemi levéltári anyag tehát nem található. Így negatívum sem lehet bizonyítani – kizárásos alapon –, hogy Petőfi egyáltalán nem kerülhetett orosz fogságba.” (...) „A negatív eredmény esetén sem módosítom meggyőződésem, hogy vittek ki hadifoglyokat 1849-ben Oroszországba, elsősorban az 5. orosz gyaloghadtest hadműveleti területéről. Maga az az axióma, hogy 1849-ben a cári hadsereg nem vitt magával orosz területre hadifoglyokat, már a hiteles osztrák konzuli jelentések tanulmányozása alkalmával is megdől. Nemcsak az orosz-lengyelországi illetőségűeket, hanem másokat is.”

Tehát: az egyetlen tény, hogy Petőfi Sándor 1849. július 31-én eltűnt a segesvári csatatéren, és senki sem látta meghalni! És ezt, eddig semmilyen irodalomtörténeti, de hadtörténeti negatív bizonyítási eredmény – sajnos – nem zárta le, mint érvényes kérdést. Így távolról sincs lezárva az ügy! Nem zárhatja le tehát senki a kutatási lehetőséget a fiatalok előtt, egy olyan pecséttel, melynek nincs és nem is lehet, sem tudományos hitele, sem elegendő történelmi és emberi igazsága.

A Rubicon 2015.júliusi számát – súlypontos és aktuális témaként, Hermann Róbert hadtörténész szerkesztésében és persze nem is titkolt szándékkal – Petőfi élete és halála „igazságának” szentelték. És mégis belekerült egy „jégtörő” és cáfolati minőségű írás a hadifoglyügyről, miután említett Hermann Róbertől, Kovács Lászlóig, számos történész igyekszik cáfolni azt a „történelmi valótlanítást”, hogy 1849-ben, honvédek oroszországi fogságba vittek volna ki. Rosonczy Ildikó „Egy honvédtiszt oroszországi hadifogsága” című írásáról van szó. 1849. júniusában, a Tömösi-szorosban lezajlott ütközet, és Brassó oroszok általi visszafoglalása után – akárcsak Petőfi egy hónappal később – eltűnt a súlyosan megsebesült Kiss Sándor ezredes, aki (Orbán Balázs szerint) Leonidász-ként védte az említett szorost, és a brassói, megostromolt fellegház térparancsnoka, Szydowski János (Stanislaw Jan) címzetes honvédszázados is. További sorsukról, először, az említett írásban olvashatunk, miután Orbán Balázstól Egyed Ákosig senki sem tudott mindmáig semmi érvényes és meggyőző, pontos és cáfolhatatlan történelmi igazságot leírni. Ezt Rosonczy Ildikó találta meg, s úgyszintén Kiss Sándor ezredes esetében is, orosz külügyi, valamint a belügyi és hadtörténeti levéltárakban kutatva.

Mi az igazság tehát, és hol kell(ene) kitartóan, képzetten és avatottan keresni? A válasz eleve adott.

A Rubicon említett lapszámának online-oldalán Rosonczy Ildikó, Lüders tábornok Paszkievicsnek írt két jelentését is közli, a hadifoglyokról szólót viszont már nem. Miért? És ugyancsak miért kellett (?) írását ezzel a mondattal zárnia: „Moszkvai kutatásaim során egyetlen, Oroszországba elhurcolt hadifoglyként bukkantam Szydowskira.”?! S a foglyulejtett (Papolcon született) Kiss Sándor ezredes esete? (Bocsánat!, ő már Csernovichban öngyilkos lett!) De volt valami feltétele ennek a „jégtörő és szembemenő” írás közlésének?! Talán! De ezt is csak feltételezni lehet, mint annyi kérdés és rejtély mögött lappangó, de még felfedezhető igazság esetében.

De térjünk vissza Illyés Gyula Petőfi Sándor című könyvének utolsó, francia kiadásra (1972) előkészített változatának utólag csatolt fejezetéhez.

Fölöttébb érdekes, hogy Illyés Gyula nem élt a tudós tolvajnyelven megnevezhető „lábjegyzetekkel”, mintegy a közölt, utólagos „információk” forráshelyének pontos megnevezésével. Inkább a „szépirodalmi módszert” választotta. S a segesvári csatár helyének szemrevételezése után is, kiegészített könyvét, a tervezett összefoglaló jelentés helyett, inkább Segesvár című, 1948-ban írt versével zárja, melynek utolsó két szakasza (figyeljünk csak, mit sugall!):

Nem volt kis dolog, amit ottan
Megértettem, akármikép
Tudtam rá eddig az ígét,
Amíg kocsinkhoz ódalogtam.

Mint aki azt hiszi, kilából
Félelméből is, hogyha fut:
Mentem, – mintha volna kiút
Ebből a jókedvű világból.

Miért csak verssel és ennyivel? S miért nem írt meg mindent okadatolt esszében vagy tanulmányban, amit megtudott, vagy akár megsejtett?

August von Heydte őrnagy (később ezredes) jelentését viszont továbbra is hi-telesnek fogadja el, s különösen az Ispán-kúti halott(?), sebesült(?) körül össze-szedett papírok tényét (br.Kemény Farkas ezredes, a kolozsvári Mátyás-huszá-rok parancsnokának(aki lekéste a segesvári csatát) jelentését), valamint a 100 összekötött kitüntetését. Ne feledjük viszont, hogy Kurtz Anton százados, Bem közvetlen szárnysegéde is ott eshetett el, (mindezt cáfolja Mikó Imre és Dávid Gyula „Petőfi Erdélyben c. közös könyvükben) s a kitüntetések július 31-én reggel ő vette magához. Illyés viszont merészen állítja, hogy a jelentés csakis Petőfinél lehetett, hiszen 30-án este, francianyelvre való fordításra, Bem küldte át a Gyárfás-kúriában, Zeyk Domokossal, Gyalókay Lajossal és gr.Lázár Albert-tel együtt vacsorázó Petőfinek. Ezt így írja le: „Bizonyosan Petőfi volt? Az iromá-nyokból, az összefűzött kitüntésekből maga Heydte is rögtön arra követke-zet, hogy az elesett tisztnek Bem szorosabb környezetéhez kellett tartoznia. (...) Bem nem tudott magyarul, németül is rossz kiejtéssel beszélt. A költővel (mint a ránk maradt levelek bizonyítják!) viszont könnyen tudott franciául értekezni. Föltehető tehát, hogy Petőfi elsősorban fordítói és tolmácsi munkát végzett mel-lette. Talán Kemény Farkas jelentését is fordítás vagy a válasz megírása végett adta át neki a vezér.” Vagy, hogy éppen a csatától tartsa távol, írja máshol. De honnan tudta, hogy Bem valóban Petőfinek adta át, és hogy miért? Ez bizony nem pusztá, légből kapott feltételezés! Gyalókay Lajos vezérkari százados, vagy gr. Lázár Albert százados későbbi visszaemlékezéseiből? Gr. Lázár Albert száza-dos leírja ugyanis (mint a csata idején Bem állandó kíséretében lévő törzstag), hogy amikor a csataterén déli egyórákor a tábornok, Petőfivel találkozik, szo-katlan szigorúsággal és gorombasággal, nagyon leteremti, mert parancsát „és atyai tanácsát” megszegte („Petőfi úr! Önnek nincs mit keresnie a csataterén!”)

s a jelentés fordítását is számonkéri, a költő „azzal szájal vissza, hogy minek az, hiszen a sürgető futárt már elküldték Kemény Farkas és csapatai után, és miért nem érkeznek már?” Megjegyzendő, hogy Lüders is tartott a „segítség” érkezésétől, ezért várt délután öt óráig a Marosvásárhely és Udvarhely-Medgyes felől érkező uton. Elfogták volna az ezredes elé menesztett futárt? Viselkedésük és várakozásuk szerint, igen!

Ami még fönnmaradt, Petőfi Bemnek francia nyelven 1849. májusában és után írt három levele. Kettőt Illyés is emleget, sőt a másodikat teljes egészében, francia nyelven és magyar fordításban is átveszi. Az elsőben, mely az „Egy goromba tábornokhoz” című verset eredményező debreceni affér s a Klapka György parancsára –a budai vár ostromakor - történt lefogatása után írt, Petőfi így tájékoztatja Bem tábornokot: Il me laissa arreter – elfogatott! A másodikat viszont, az 1849. június 20-án írottat – mint említettem – Illyés teljes egészében és két nyelven közli, mintegy ízelítőül Petőfi (aki soha nem járt francia nyelvtudáson, és aligha beszélt élő franciával) francia nyelvtudásából. A harmadikat pedig vagy nem ismerte, vagy ő is elfelejti s meg sem említi. Miért?! Miért éppen az 1849. augusztus 3-án, a július 31. után írottat, melyben állapotáról és Kemény Farkas ezredes eltűnt jelentéséről értesíti tábornokát?! De a három levél nem együtt került haza Aleppóból, Bem megmaradt hagyatékával. Ugyanis: amikor 1849. július 31-én a tábornok szekere (benne levelesládájával) menekülés közben felborult, egy része nem lett (mint kiderült) sem orosz, sem osztrák katonák zsákmánya. Mármost Petőfi két előbbi, franciául írt levele sem. Mert a Bem törzskarához tartozó Lőrincz József megmentette a Bem-leveleket, melyeket s a nála levő érdemjel-füzért, a később alakult Székely Nemzeti Múzeumnak adott át. S a Józsa Antal hadtörténész emlegette, 1849. augusztus 3-án írottat? Csakis azt vihette magával Bem Törökországba. De azt miért nem emlegette a Szendrey Júliának írt válaszában? Valami olyasmit sejtetve, hogy majd „idővel úgyis minden kiderül”! Úgyis minden kiderül? 2015-ben eljött ennek az ideje?

2015-ben előkerült Londonban Jókai Mór bizalmas naplója, melyet özvegye, Nagy Bella – kérésére sem égetett el. Nagy Bella ugyanis, 1948-ban hunyt el Londonban, mivel 1945-ben – bátyja, Nagy Károly hívására – végleg elhagyta Magyarországot.

Jókai Mór bizalmas naplójában (1850 és 1900 között vezette, kisebb-nagyobb megszakításokkal), nemcsak országgyűlési felszólalásait, sajtóbeli megnyilatkozásait jegyzi fel a Petőfi-ügyben (1867-ben a Hon c. lapban ezt írja: „Oroszországban kellene kutatni érte, és általában a magyar foglyokért”), hanem az 1867-es kiegyezés (tehát amnesztia) utáni megnyilatkozásait, kezdeményezéseit is. Amikor 1867-ben, a Szibériából szabadult két lengyel forradalmár Malinowski és Wisniewski felkeresi, könyvei bevételére számítva, expedíciót kíván szervezni Szibériába Petőfi nyomainak felkutatása végett. Az ügy támogatására, felkeresi közös barátjukat, Arany Jánost, aki 1865-től nemcsak a Kisfaludy Társaság elnöke, hanem a Magyar Tudományos Társaság (később Akadémia) titkára, majd főtitkára (1867-től) is egyben. A naplóbeli feljegyzés szerint, Arany türelmesen végig hallgatja Jókai érveit és információit és tervezett szándékát egykori barátjuk, Petőfi megsegítésére, majd így válaszol: „Móric! Tudjuk. A gond csak az, hogy

Sándor már 11 éve halott. (Bp-en az MTA illetékesei tehát tudták, hogy Petőfi 1856. májusában már meghalt!). Arra a mítoszra viszont, mely éppen most ke-rekedik élete és műve köré, a magyar nemzetnek, az elkövetkező történelme során, még nagyon nagy szüksége lesz!” (Tudniillik, addig Petőfinek még a nevét sem volt szabad leírni vagy kiejteni –, abban az intézetben sem, melynek A.J. főttkára volt! – nemhogy verseit kiadni vagy szavalni.)

Jókai még egyszer hallatja szavát Petőfi-ügyben (Vasárnapi Újság, 1897, Petőfi halála, ...), majd a készülő héjjasfalvi obeliszkról 1901-ben (a gyergyócsomafalvi születésű Köllő Miklós szobrász szerint, aki az egykori, Segesváron felállított első Petőfi-szobrot készíti, s aki az emlékmű Zeyk Domokos bronzplakettjét is) levéseti Petőfi Sándor őrnagy nevét (a már említett Zeyk Domokos, Daczó Zsigmond stb neve mellől, s a kőfaragó, kolozsvári Nagy-testvérek tanúsága sze-rint, a véséssel keletkező mélyebb, felső sávba akkor ültetnek „szalagot és kő-gombokat”, melyek ma is így láthatóak), mert tudja, hogy Petőfi nem pihenhet abban a közös honvédsírban. Rossznyelvek szerint (Gyulai Pál akarata miatt), ezért nem kapott hivatalos meghívót Fadrusz János Mátyás-szobrának kolozsvári avatására, melyen, ennek ellenére mégis megjelent, nem kis galibát okozva a hivatalos szervezők körében. Mert amikor ünnepi köszöntőre kérték fel mégis, hosszú percekig hallgatott, majd előbb előadta hallgatásának okát, a hivatalos-ságok megrökönyödésére s a kolozsváriák óriási ovációját váltva ki.

A Petőfi-ügyben pedig Mikszáth Kálmánnak lett igaza, aki, miután végig-hallgatta Jókai többszöri országgyűlési felszólalását barátja igazának érdeké-ben, a következőket jegyezte fel: „Ha a Petőfi-keresők semmit sem találnak, ak-kor ez fiaskó; ha Petőfi helyett mást hoznak haza, akkor az botrány; ha pedig magát Petőfit hoznak haza, akkor úgy sem hiszi el senki...” És nem így történt mindmáig is?

Tény viszont, hogy Petőfi Sándor a segesvári csatatéren („nyomtalanul”?) eltűnt, s majd megtalálható szóbeli, írásbeli és vérségi nyomokat hagyott maga után a Bajkálon túl. És amint Mikszáth Kálmán megjósolta, sokak hitetlenke-désére is. Hiszen, ha Petőfi valóban Szibériában élte volna le életének utolsó 7 évét (s ne felejtjük, ha 33 éves korában, akkor Krisztusi korban hagyta ő is itt az árnyékvilágot!), akkor miért nem üzent haza egyetlen egyszer sem 8000 km távolságból? Miért? Hihetetlen, hogy egy olyan megszállott, hazáját és asszo-nyát, gyereket imádó, lánglelkű forradalmár, mint Ő, ezt tette volna. De hiszen, üzent! – állítják ma annyian, és mások. De hallgassuk meg őt magát.

Amit már Illyés Gyula is megemlít félszájjal, azt ma én teljes meggyőződéssel állítom. Petőfi utolsó fennmaradt (s részben ismeretlen) dokumentumainak is-meretében.

1849 koranyarán magánügyei olyanok, hogy azokba bárki belebolondulhatna. Szülei váratlanul egymást követik a halálban, rohanna haza Pestre (családjára, feleségére és fiára Vörösmartyék vigyáznak Debrecenben. Vörösmarty, akire, mert választott országgyűlési képviselőként nem a magyar hadvezénylési nyelvre sza-vazott, megróvó verset „sózott”. A két költő barátságát viszont, a vers és ellen-vers csak pillanatnyilag rontotta meg, mert bár nagy volt a jellem, a megértés még nagyobb, s Debrecenben már a régi „apai-fiúi barátság elevenül fel közöttük”),

Bem futárként ezért menesztí nyomban Debrecenbe, ahol Kossuth lekicsinylő viselkedése és Klapka György tábornok és hadügyminiszterhelyettes megróvó-számonkérő kifakadása várja. Mert útközben, már Kolozsvárott, a Honvéd c. lapban megjelenteti Bem tábornok, Vécsey Károly tábornokot (a későbbi 13 aradi vértanút) keményen megbélyegző jelentését (lekéste szándékosan az elvesztett dévai csatát). A két évvel idősebb Klapka György nem hiszi el Petőfi állítását (miszerint a Kossuthnak készült Bem-jelentést, a tábornok jóváhagyásával közölte), lehazudtolja és tisztí becsületszavát sem fogadja el. Petőfi felindulásában, szóban azonnal lemond őrnagyi rangjáról (melyet hivatalosan még meg sem erősítettek), és Klapka tiltó szava ellenére, azonnal tovább utazik Júliával Pestre (Zoltánt Aranyék gondjaira bízva), hiszen édesanyját kell eltemetnie. Majd később a budai vár ostromának szemlézése közben, a Pestre érkező Klapka lefogatja, s mint katonaszökevényt (szavai szerint „az aljasul vádaskodó népköltőt”) agyon is lövetné, ha a főparancsnok Görgey nem lép közbe. S mindezt csak Bemnek írhatja meg, mert ő az egyetlen, az egyetlen barátja és támogatója, akiben még bízhat. Azt is, hogy el kellett adnia a tőle kapott almásderes harci lovát, mert két temetés s egy költözés költségeit nem volt miből fedeznie, és családjának mindennapi kenyere sem biztosított. Hiszen lemondása után, már egyetlen biztos jövedelmére, tisztí fizetésére sem számíthatott. S 1849-ben, addig mindössze 19 verset és néhány harctéri jegyzetet és cikket írt.

Mi jutott a budai vár bevételé, a főváros visszafoglalása s a dicsőséges csaták után a fiatal költőnek és forradalmárnak? Gyász, bánat és szegénység, és méltánytalanság, megróvás, megalázás és a majdnem agyonlövetés. És mindegyik rímje vagy feljegyzése sincs. Júlia viselkedésében is egyre több a homályos és be nem vallott megnyilvánulás (csak később Orlay Petrics Somának panaszolja el Mezőberényben, hogy Júlia már nem áll úgy mellette, mint képviselő-jelölésekor és bukásakor, és megkopott ruhatára miatt is egyre csípősebb). Barátjában, Arany Jánosban is csalódik (aki felszólítja, hogy náluk hagyott fiáért, Zoltánért azonnal utazzon Szalontára, mert feleségének nagyon a terhére lett, s különben is, micsoda apa az, aki gyermekéről nem gondoskodik). S ő azonnyomban indul is, amiként Illyés leírja:” A fiatal költő, akinek vére máskor Európa pulzusa szerint ver, épp ebben az időben rázódik egy paraszt szekeren, gondcsüggesztette fővel, át az Alföldön, el egész Szalontáig, majd vissza, s jövet egy csecsemőt tart a térdén, a fiát. Annyira tájékozatlan a hadi helyzetről, hogy ott Szalontán írja meg lemondását őrnagyi rangjáról. Ott eszmél rá, hogy emberi méltóságán esett sebet úgy-ahogy bekösse,”. S Aranyékat is köszönés nélkül hagyja ott...

Szalontáról Pestre visszaérve mégis a legnagyobbra vállalkozik. Mert Kossuth, – a cári orosz intervenció hadsereg Pesthez közeledésének hírére, végső nagy kesztes háborút hirdetne, és a főváros népének mozgósításával: Petőfit, Egressy Gábort, az éppen Pestre érkező Arany Jánost (Petőfit akarta békíteni és eladott lovának az árát is átadni), Vas Gerebent és másokat bízott meg (meghívottjait le sem ülteti!). Igaz, hogy már másnap, a józanabb Arany elillan Pestről (Petőfi ezt Egressytől tudta meg), s a már-már megenyhült barát, tehetetlenül dühöng, de közben megírja (utolsó?) nagy mozgósító versét (Föl a szent háborúra!), plakátokat ír és nyomtat, melyen népgyűlésre hívják Buda és Pest népét (mint

1848. március 15-én?), és ketten Egressyvel ki is ragasztják azokat –, hogy 1849. júniusában az „isteni és föltámadt nép” az utolsó leheletéig védelmezze a magyar fővárost, mert íme a kormány is velük van, melynek élén Kossuth, s ha kell a főváros romjai alá kész temetkezni. S tart ez a hangulat mindössze két forró napig! A harmadikon minden kiderül: a kormány csomagol, s Kossuth is, Dembinszky tábornok is, tehát a dicső politikus és vitéz hadvezér is föladja a várost. S a döntő, utolsó nagy ütközet helyett mindenki a megfutamodásra készülődik. Ez hát a nép, ezek a nemzet bátor vezetői, a szabadság eddigi bajnokai?!

A kiábrándulás s a tehetetlen csalódás az extrovertált és nonkonformista Petőfi számára iszonyú és elfogadhatatlan, mert neki a forradalom és a szabadság valóban személyes ügye volt. Egyedül maradt, nagyon egyedül! Bem pedig Erdélyben harcol, nem lehet mellette, csak hívja és utiköltséget is küld. Akkor még hiába! És ráadásul a kinyomtatott plakátok költségeit is neki kellett fedeznie, az eladott lováért kapott pénz maradékából. Senki sem maradt így kisemmizve és becsapva, ilyen árván mint ő?! Valóban nem is érezhetett mást. De mit tehetett már? Mert ha a magyar kormány nem is, az osztrák annál többet gondol vele, és elismeri a jelentőségét: a legelső között körözteti már. S a neve mellett fekete kereszt! (Talán éppen ennek lesz a későbbiekben jelentősége. Amúgyis, V. Ferdinándnak az „A királyokhoz” c. vers ügyében István nádorhoz küldött 1848. május 5-én kelt levele óta, Petőfi osztrákoknak való kiadatása azonnali halálos ítéletet és kivégzést jelentett volna. Az „Akasszátok fel a királyokat!” pedig csak súlyosbította a felség sértés és árulás vádját.)

A pohár tehát betelt! „...teljes erőm és tehetségem szerint dühbe jövén, s megemlékezvén még előbbi sebeimről is, kaptam magamat, fölszedtem sátorfámat, s másnap családommal együtt ide, e békési magányba bujdoskoltam azon óhaj-tással, vajha soha többé a nyilvános életnek még csak küszöbére se kényszerítene sorsom.” A kiábrándulás iszonyú és végzetes. „...s most itt vagyunk, s mely percben végkép felejtem, hogy hazám is van, tökéletesen boldog vagyok.” – írja a mélypontot jelentő Mezőberényből, mégiscsak Arany Jánosnak, az utolsó levélben (miután megtudta, hogy barátja a „pesti megfutamodás után”, szerencsésen hazaérkezett Szalontára.) Ezt a levelet A.J. csak 1849. augusztus 5-én olvashatta, s mint 1858-ban feljegyezte, akkor hozta először nyilvánosságra. Miért?

Petőfi pedig, amikor családjával, Erdélybe elindult, Várad fele és Szalonta mellett elhaladva, csupán az ugrai pappal üzent neki szűkszavúan, de szándékosan elkerüli Szalontát, amit addig soha meg nem tett volna arrafele jártában.

Az utolsó két esztendő közéleti harcai, csalódásai, és méltatlan rágalmi most csapódtak ki és le a ltkében, s bekövetkezett a régóta készülődő lelki fordulat, melyet nemcsak a büszke, rátarti sértődékenységgel együttjáró lángelméjűség (s a kreativitással az eleve másképpen gondolkodás s a szélsőséges kedély eredményezte összeférhetlenség), de az acélkemény jellem (melyet a mindenkefeletti igazságszeretet és megalkuvásra képtelenség jelez) is megpecsétel. Hiszen nem az eszményekből, hanem az emberekből ábrándult ki végzetesen. Nemcsak a közvetlen közszerepléstől fordul el, de legközelebbi embereitől is (itt juthat eszünkbe, hogy valójában szinte senkivel sem tudott hosszabb ideig harmonikus

kapcsolatot tartani), ami iszonyú, kegyetlen és megfordíthatatlan elhatározással járhat. S ha megtörténik, olyan végzetes törést jelent, mint mindenkor, ha egy nagy eszme és nagy tapasztalat ütközik. S mindez akkor történik meg, ha az egyéni bántalmak betörnek az elvek és eszmék világába, s a mániás-depressziós típusba sorolható személyiség (Czeizel Endre) átlép állandósult mániás megszállottságából, a következő, súlyosabb, depressziós állapotba, melyből újra kilépni már aligha van lehetősége. S a kényszerű magányos nagyság formátuma már aligha módosítható!

Egressy Gábor, későbbi, már Törökországban papírra vetett emlékeiben leírja, hogy Tordán, Petőfi Júliától is úgy vált el, hogy vissza egyszer sem nézett (távollétében mégis több mint három rajongó levelet ír neki!). Ő írja le egyedül azt az Udvarhelyen történt tragédiát is, tehát már Erdélyben és Bem mellett, hogy amikor egy ittas „másnemzetiségű”, (szlovák) tűzérőrmester (nem ismerve fel Petőfit a tisztet, hiszen civilben volt, s ezért is csináltatna később sürgösen, Marosvásárhelyen egyenruhát, de azt már nem veheti fel) belekötött és már-már tettelegességre került a sor, akkor Bem tudomására jutván az ügy, azonnal rögtönítélő bíróság elé állítja a tűzmestert, s bár Petőfi kétségbeesetten próbálja megmenteni –, serege előtt agyon is löveti, a rend és fegyelemtartás jegyében-érdekében. Kivégzésekor a kijózanodott elítélt anyanyelvén, szlovákul könyörög majd átkozódik. Petőfit rettenetesen kiborította mindez, hiszen anyanyelvén kell végighallgatnia a bűnbánó és hiábavaló könyörgést. Attól a naptól, Petőfi még magányosabbnak érezhette magát (szláv eredetének sérült tudatával?!), és elkomorodva, magábazárkózott volt akkor is, amikor Egressytől elvált és elbúcsúzott.

Tény, hogy rettenetesen elmagányosodott és megkeseredett igazán csak egy igazi megszállott lehet. Ahogyan ő is, aki egész életében, viselkedésében, sérelmeiben érzéseiben, még szerelmében és gyűlöletében is töretlen, megnemalkuvó és hajthatatlan. Feladható élete és sorsa árán is.

Ilyen állapotban, fegyvertelenül, gyalog és civilben, vállán egy sárga bőrtáskával -s ráadásul Bem tiltása ellenére –, ment ki a segesvári csataterre, mely nem volt jelentősebb és tragikusabb, mint a nagyszebeni, vizaknai, a piskii vagy a nagycsúri, de az lett, mert Petőfi ott tűnt el hihetetlenül, de nem nyomtalanul! Állíthatjuk ma már megbizonyosodva.

Megbizonyosodva arról is, hogy a látnoki zsenialitással megáldott forradalmár (politikus és katona) a magyar történelem reménytelen helyzetével kényszerült szembenézni 1849 nyarán –, s miközben emberi volta és teste nem tudott se védekezni, de menekülni sem (hiszen futás közben Fehéregyházán, a főutcán két udvarra is bemenekül, de mindkét magyar(!)gazda kikergeti), a költő átlépett a halhatatlanságba! – s mert történelmi küldetésének végét is felismeri, az emberi élet hátralévő, kiszakadt része már nem számított! Csak az akkor megszülető –, s 1867 után forgószélként feltámadó és robbanásszerűen felmagasodó (Arany János-megfogalmazta) MITOSZ! Melyre a magyar nemzetnek, elkövetkező történelme során valóban, nélkülözhetetlenül szüksége volt! Mert a mítoszok mitológiát teremtenek, és mitológia nélkül nincs nemzeti és lelki kultúrközösség. Hiszen a mitológia a nemzet lelkiségének, a nemzet hitének,

akarátának, akár egy történelmi, korszakalkotó személyiségben – mint Petőfi is – való megőrzése és összegyűjtése! A mitológiában pedig az eszményi példák előélete azért is fontos, mert túlmutatnak önmagukon!

A költő XIX.századi igazságára pedig, majd kétévszázados várakozás és keresés után, a magyar nemzet XXI.századi, rejtélyektől megszabadulható és kérdéseire választ adható, tehát letisztulható és jövőtbiztosító történelmének, igen csak szüksége lenne!

Hol az az igazság tehát (igazság, mely egyszerre igény és tény, és nemcsak tendencia!), és hol kell(ene) kitartóan, képzetten és avatottan keresni?

A válasz ma már eleve adott! Nemcsak Segesváron, Szibériában vagy Oroszországban, de önmagunkban is!

HOGYAN KERÜLT PETŐFI KETTÉVÁGOTT SÁRGA BÓRTÁSKÁJA BALUGJANSKIJ EZREDES ASZTALÁRA?!

„Szörnyű idő, szörnyű idő! – süvölti Petőfi, mikor már minden és mindenki elhagyott minket. Ez forgott bennem, amikor megláttam Ferenczi Béni Petőfi-jét, meg is lepődtem, hogy akad ilyen bátor szobrász, aki megalkotja nekünk az igazit azok után, hogy vagonokra való biedermeier-rózsás Petőfink van, akiket maga a költő is széttaposna már, mint a töklámpákat. Elöttem áll ökölbe szorult kézzel, szent örülettel az arcán. A felesleg hús már eltűnt róla, vékonyan izmos és inas, gondjai közül a főségesek és irtózatosságok maradtak. Elöttem áll a sóványosság Apollója, a gilice-csontú lélek-herkules, a veszedelmes tekintetű, akit egy világ bámult és siratott meg. A férj, aki elhagyta a családot a szabadságért. (...) Itt áll a szobor, szeretném bronzban látni valahol, mert bronzot kíván s nem akar valamelyik raktárban arca borulni.” – írja 1956-ban a költő Nagy László „Szellem és fantázia” című kisesszéjében..

Bronzban bennünk már a költőszobor s tudatunk alatt a Szibériában arca borult Petőfi. Konok és sebző, rejtélyekben rejtekező tények valósága ez, s nem elsötétülő szívárványos látomás. S egy váratlan feltárulkozás a történelem nem felejthető bozótosságában, behavazott és kisiklatható ösvényének kínálkozásában. Melyet a véletlen, s a bűvópatakként feltörő alkalom mégiscsak elének hozott és azon elindított.

Miért nem lehet és maradhat végleges kép-kompozícióként tudatunk alatt a Szibériában arca boruló Petőfi? Talán, mert a sorsszövő moiráknak (az esély és predestináció megtévesztő cseleivel) is megvan mindig a szerepük- s nem csak mítoszi értelemben – a nemzeti közösségek s azok tagjai, emberi lehetőségeinek ravasz fölcserélhetetlenségében.. Ahogyan az egy gyökérből felnövő fák törzsében fűt úgy az életerő a lombok felé, hogy azok minden ága-boga függően összetartozik, ahogy egy család és sorsközösség múltjában-jelenében-jövőjében ez mindig lenni szokott. Hogyan is értelmezhetnénk másként a Balugyánszky-ak szerepét, Petőfi Segesvár utáni életében? De kik is voltak a Balugyánszkyak?

Az apa, Balugyánszky Mihály (orosz nevén Michail Balugjanskij), és fia, Balugjanskij gárdaezredes? Ez itt a kérdés, s a ma már kész felelet:

Balugyánszky Mihály (1769–1847) ruszin származású magyar államjogász és pénzügyi szakértő, a pesti és váradi egyetemek professzora, 1803-ban meghívást kap I. Sándor orosz cártól az 1801-ben alapított Szentpétervári tudományegyetem katedrájára. A meghívás szorgalmazója dr. Orlay János (Karvai) (1770–1829), a cár udvari sebészprofesszora. Tény, hogy a környező országok, meghívott szláv eredetű professzorai-tudósainak egyikeként érkezett 1803-ban Szentpétervárra, miután meggyőződött arról, hogy az ifjúkori, Martinovics-féle jakobinus (szabadkőműves?) társasághoz való tartozása miatt (bár a bécsi egyetem jogászprofesszora kellőképpen megvédte és mentesítette annak idején a letartóztatás elől, pedig Szentmarjay is rávallott), szakmai előmenetele és elismerése sohasem lehet teljes.

Balugyánszky Mihály a legmagasabb és legfényesebb karrier befutója, melyet magyar értelmiségi és állampolgár a cári Orosz Birodalomban valaha is elért. 1819–1827-ig nemcsak a Pétervári Egyetem első rektora, de Nyikolaeva Fjodorovna cárnya kérésére, Nyikolaj Pavlovics (a majdani, 1825-től I. Miklós cár), és Mihail Pavlovics nagyhercegek jogtudomány-tanára. 1826-tól haláláig a Cári Kancellária Második Ügyosztályának vezetője, az orosz törvények kodifikálója, akadémiái tanár, titkos tanácsos és szenátor. I. Miklós cár az Orosz Birodalom tizenöt kötetes törvénykönyvének összeállításában szerzett érdemeiért nemesi címet (benne a XV-ös számmal) adományozott.

Balugyánszky Mihály, Balugyánszky András görög-katolikus parókus és Dudinszky Mária fia, Felsőolsván született 1769. október 7-én, és 1847. április 3-án hunyt el Szentpéterváron. 1802. november 30-án kötött házasságot Heher Antóniával, tíz gyerekük született. Első fia, Alexander Balugjanskij (Balugyánszky Sándor), a későbbi cári gárdaezredes, aki (két húgával és sógorával együtt) apját az 1846-os, novemberi-decemberi, bécsi majd magyarországi nosztalgiaútra is elkíséri, így Debrecenbe, és a város jogi fakultására is, hiszen az, apja egyetemi éveinek első állomása volt. Az egyetem vezetősége a méltó fogadásra készülődve, az ékesszólásáról híres Kiss Sándor színészt, a debreceni társulat tagját kéri fel a köszöntő beszéd elmondására. Aki beszéde befejezésekor, Petőfi Sándor összes verseinek első, 1846-ban kiadott kötetével lepi meg a díszes vendéget-hazalátogatót és egykori egyetemi hallgatót, valamint családtagjait, kíséretét. S a versek nemcsak a híres apát búvölik el, hanem fiát és lányait is. Nincs tudomásunk arról, hogy azidőtájt Petőfi Debrecenben vagy környékén tartózkodott volna, így egy esetleges találkozást sem feltételezhetünk. Viszont: Kiss Sándornak (a századosnak!), Petőfi életében a későbbiekben lesz meghatározó szerepe. Hiszen, 1849. júliusában, Bem tábornok megbízásából, Egressy Gáborral együtt, ők hozzák Mezőberényből Erdélybe, Petőfi Sándort és családját. És nem, az az irodalomtörténetben eddig szerepeltetett, Papolcon született Kiss Sándor ezredes, aki – mint írtam már – 1849. június 19–20-án a Tömösi-szorost védi ezredével a betörő oroszok ellen, megsebesül és fogságba esik, több mint egy hónappal Petőfi segesvári eltűnése előtt. A debreceni Kiss Sándor színész túléli

az 1849-es erdélyi csatákat. De az ezredes Kiss Sándor tömösi hóshöz hasonlóan, a segesvári csatában (ő is!) fogságba esik. Lüders viszont a mintegy 2000-nyi fogolycsapatból, a tiszteket leválasztotta, hogy „nehogy az egyszerű katonákat útközben befolyásolják”, és a Vöröstorony-erődbe záratta őket. Két tiszttel azonban kivételt tett, „Bem segédtszjtjeit”, pontosabban törzsének parancsnokát Kiss Sándor századost és Becsei Ede századost, Bem törzsének élelmezési főfelügyelőjét, mint fontosabbakat Bukarestbe küldte Dannenberg tábornokhoz, hogy az adja át őket a galíciai főhadpancsnoknak, Hammerstein-Ecquord tábornosernagynak. Azt megelőzőleg viszont, kihallgatta őket. (A kihallgázáson jelen volt Baludjanskij ezredes is, aki felismerte Kiss Sándor honvédszázadosban az egykori színészt, debreceni köszöntőt és ajándékozót. S azt is biztosan feltételezhetjük, hogy tőle tudta meg, Petőfi is Bem seregéhez tartozott és civilben volt kinn a csatatéren.) Miután átadták őket az osztrák hatóságoknak, az Itáliában állomásozó cs. kir. 1. gyalogezredhez sorozták be mindkettőjüket. Később Kiss Sándor, szabadulása után, a debreceni színház igazgatója lesz, de sajnós, nem ír emlékiratot és egyéb feljegyzést sem. De íme, egy újabb honvédtiszti fogolypár, akiknek esete különbözik ugyan a Szydlowwski és Kiss Sándor ezredesétől, de az oroszok őket is foglyul ejtették. Ahogyan annyiukat még, de ez a mindegyre előkerülő dokumentumokból, lassan úgyis kiderül. (Ahogyan a gr.Rottonyi Móric honvédszázados esete is, aki, miután fogságba került, fotós hobbját változtatta kenyérkereső foglalkozássá és karrierre, oroszországi későbbi életében. De erről később!)

Balugyánszkyék viszont tartósan a szintén szláveredetű Petőfi magyar nyelven költött verseinek hatása alatt maradnak, követik-figyelik az újabbakat és élvezik az irodalmi új magyar nyelven írott s megcsodált alkotásokat. 1847. április 3-án Balugyánszky Mihály elhunyt, gárdaezredes fia viszont továbbra is a cárné bizalmasa (titkos ügynöke?! – hiszen Nagy Katalin trónra kerülése és uralkodása óta, minden cárnénak jogában állt titkos ügynökséget tartani!) marad. Így az ő kérésére vesz részt később, 1849. június elejétől az orosz intervencióban, Paszkievics vezérkarában., beosztottjával és sógorával, a balti báró és cári gárdafőhadnagy Leonid Brevernnel együtt. Az orosz hadseregnek azt a szárnyát, mellyel együtt érkezik az orosz-osztrák-magyar határhoz (1849. június 20. után kerül át Lüders erdélyi hadtestébe, minden csapatparancsnoki beosztás nélkül, Brevernnel együtt, akit viszont a Nassau-ulánosokhoz neveznek ki), Julius von Haynau altábornagy fogadta, aki még május 22-én Welden főparancsnok hadsegédeként Itáliából érkezett Pozsonyba az osztrák főhadiszállásra. Welden (aki az osztrák hadi ülésen – nemzete megítélésére hivatkozva – ellenezte az orosz intervenció igénylését) május 26-án betegségére hivatkozva felmentését kéri, amit az uralkodó azonnal jóvá is hagyott. 30-án pedig az energikus és tettere kész (azelőtt az 1849. március 23-án kitört bresciai felkelést fojtotta vérbe) Haynau átvette a főparancsnokságot. Így a frissen kinevezett tábornosernagy fogadja Paszkievics vezérkarát. Baludjanskij ezredes pedig, leoldott kardját a határon hagyja, mert nem akar fegyverrel lépni apja szülőföldjére. És még valamire felfigyel. Arra a körözőlevélre, melyet az orosz csapatparancsnokoknak is szétosztanak, hogy a felkelő-lázadó vezetők és katonák közül, kiket kellene kézre leríteni

s majd felelősségre vonni. A gárdaezredesnek azonnal feltűnt a listán szereplő Petőfi (Alexander Petrovics) neve is (mellette fekete kereszt) s bizonyára mélyen gondolkodóba ejti. Emlékezett viszont arra a napi, négyponos cári hadparancsra, mellyel az uralkodó kétszázévezernyi hadseregét Magyarországra indította. A hadparancsot, I. Mikós még 1849. július 9-én adta ki, tehát a Ferenc Józseffel megkötött protokollum előtt (1849. június 11.) A hadparancs 4. pontja, tételesen így szólott: „Ha viszont az Osztrák Kormány megtagadná a kegyelem megerősítését, akkor Ő Cári Felsége kegyeskedik megengedni, hogy az ezen kegyelemben részesült magyar tiszteket magunkhoz vegyük.” Mindez a Józsa Antal-Vadász Sándor szerzőpáros „Az 1849-es cári intervenció Magyarországon, Bp. 2001. 121–123. old.” c. könyvében teljes egészében is olvasható. Baludjanskij gárdaezredesnek viszont fogalma sem lehetett affelől, hogy akkor Petőfi éppen hol tartózkodhatott. S a későbbiekben ennek mégis, meghatározó szerepe és jelentősége lesz.

Leonid Brevern, balti báró és cári gárdafőhadnagy nevét viszont, Illyés Gyula is felemlíti Petőfi-könyvének kiegészítő részében. „Ha a hadparancsok alapján oly pontosan meg lehetett állapítani, hogy 1849. július 31-én délután hat órakor Fejéregyháza mellett az útemelkedés forrásánál a Magyarországra küldött cári hadsereg melyik századának emberei fogtak közre egy huszonhat éves magyar fiatalembert, azt sem lett volna különösebb megállapítani, hogy személy szerint ki volt az, aki azon a könnyen földézhető helyen azt a futástól kiizzadt, már tehetetlenül pihegő s nyilván csak kapkodva beszélő, nem mindennapi arcú magyart végül is ledöfte.(...) A fejéregyházi kaptató forrásánál meghalt valaki. De a költő holtteste sose került elő.(...) A kozákok mögött nem nagy távolságra egy osztrák ezredes lovagolt. Heydte, Erdély jövődjé Haynauja. Nem harcolt, teendője a végső „tisztoztatás” volt: az elhantolás, elszállítás.” Még előbb viszont megjegyzi, hogy „A „tisztoztatást” itt az odesszai helyőrségű, úgynevezett „Nassau ulánusok” – doni kozákokból toborzott – két százada végezte, egy balti báró, Brevern cári gárdafőhadnagy vezetésével. A költő polgári ruhában volt, semmi fegyver nála. Megpróbált szóval hatni a támadokra? Értett a nyelvükön.” (...) „De hátha...? Hátha csak megebesült?”

Amit itt meg kell még említeni. A „Nassau-ulánusok – a nálunk elterjedt hídelemmel ellentétben nem lengyelek voltak. Legénysége Kijev és Kamenyec Podolszkij környékéről származott, s 1830-tól lett odesszai dzsizidásezreddé. Tulajdonosa 1843-tól Adolf, nassauai herceg, aki ebben az évben járt Oroszországban, és elvette I. Miklós öccse, Mihály nagyherceg lányát feleségül.

Illyés Gyula honnan és kitől tudhatta mindezt? Váradi Sternberg János, ungvári történész? Aki a Bem Aleppóból hazakerült –, s a lengyel katolikus egyház által, orosz cári katonai irattárnak átadott –, hagyatékát is feldolgozta? Ő írja meg ugyanis – orosz forrásokra hivatkozva (Nyepokojcsickij ezredes, Lüders – Szkarjatyin vezérőrnagy segesvári halála után kinevezett – tábornokari főnökének emlékirata szerint (117) –, hogy a lábadozó Brevern vitte 1849. augusztusában, Lüders jelentését és a csatában kitűnt tisztek előléptetésre javasolt listáját az éppen Varsóban tartózkodó cárnak. Útközben Csernovicban beszámolt az útközetről (S még miről? És kit nem adott át?) a július 11-én Erdély

tejhatalmú katonai és politikai kormányzójávé kinevezett Ludwig Wohlgemuth altábornagynak, aki erről augusztus 7-én jelentést küldött Schwarzenberg osztrák miniszterelnöknek. Brevem egyvalamiről biztosan nem tett jelentést, arról, hogy kit vitt még magával, s hogy – kinek köszönhetően – miért éppen őt küldték futárként a Varsóban tartózkodó cárhoz. Alexander Baludjanskij ezredes nevééről és személyéről mindenki hallgat. Mi viszont, 2015-ben már nem! És a cárnénak, Alexandra Fjodorovnáknak küldött jelentéséről sem.

Érdeemes viszont itt egy irodalmi kitérőt tenni. Jókai Mór „A kőszívű ember fiai” c. regényében, Baradlay Ödön Pétervárról való szökésének s az abban segédkező tisztbarátja (Leonid) történetének furcsa, nem mindennapi és nem szokványos fordulatát, nem érdektelen feleleveníteni. Hiszen a bukás után, Baradlay Ödön éppen annak a kozák csapattestnek esik fogságába, melynek parancsnoka, egykori hadnagybarátja, a már ezredesi rangfokozatban Magyarországra érkező Leonid. És olvashattuk, hogy hogyan segíti megszökni egykori barátját. Véletlen egybeesés, megtörtént eset feldolgozása vagy leleményesen üzenő írói fantázia?!

De térjünk vissza a segesvári csatának véres estébe boruló napjára, s az azt követő napok eseményeire, és ne reméljünk csodát, csak bírjuk elfogadni mindazt, ami mégiscsak megtörtént.

Petőfi Sándor 1849. július 31-én 18 óra tájban, még életben lehetett, sebesülten és eszméletlenül feküdt az Ispán-kút közelében. Ezt az eddigi (1849-es) leg-hitelesebb tartott, Heydte-féle helyszíni dokumentum sem zárja ki. Egyáltalán nem zárhatja ki, hiszen Heydte jelentése szerint, ő csak augusztus 2-án látott ugyanazon a helyen egy friss sírhantot. Mi történhetett július 31. és augusztus 2. között?

Heydte másik, 1877-es emlékirata szerint, miután az Ispán-kútnál, az őt kísérő kozákokkal szedette fel a Petőfi(?) körül szétszórt papirokat, folytatta útját Héjjasfalva felé, s már 19 óra körül találkozott az éppen könnyen megsebesült Brevern báróval, majd az orosz parancsnokságon Lüders törzskarával is, így Baludjanskij ezredessel is. Megtehetette Heydte, összekötő tisztként akár, hogy ne jelentsen Lüdersnek a „megtalált” katonai dokumentumokról, melyeket mégis csak kozákokkal szedetett össze? Aligha. Nyepokojsickij ezredes feljegyzése szerint ugyanis, Lüders igencsak megörült br. Kemény Farkas honvédezredes jelentésének, és ő úgy nyilatkozott, hogy a Bem környezetéből való értéke-sebb dokumentumokat, tárgyakat elküldi a cárnak. S van még egy csatautáni napon továbbított hivatalos katonai irat (lásd Dienes András könyvét, a „Petőfi a szabadságharcban” c. 1958., 456, 568-569. old.), amely egyértelműen tanúsítja, hogy Heydte az Ispán-kútnál látottakat-találtakat és tapasztaltakat, 1849. július 31-én, este 19 órakor tudatta az orosz parancsnoksággal. Heydte felettesé-nek, Dorsner ezredesnek a jelentése, mely azt közöli a bécsi hadügyminiszterrel, hogy összekötő tisztje egy „ismeretlen halott(?) tiszt mellett”, olyan Bemtől származó parancs fogalmazványára talált, amely br. Stein Miksa honvédezredes Nagyszében megtámadására utasítja. Ez a bécsi hadügyminisztériumi le-véltárban megtalálható. De a Kemény Farkas jelentése? Talán, ha kitartóbban

és felelősebben kutatnánk a moszkvai vagy szentpétervári katonai irattárakban! S ha Lüders valóban továbbította a cárnak, vagy leadta az irattárnak! Mert ne feledjük, Bem augusztus 1-én, délkörül megérkezett Marosvásárhelyre, találkozott Kemény Farkas ezredessel és seregével. Megvert seregének összegyűjtött maradékával s a Kemény-seregnek felével fordul is Nagyszében irányába – Lüderst megkerülve – megtámadja, s még augusztus 5-én be is vonul a városba, az orosz vezér nem kis bosszúságára, hiszen éppen „az orra alatt”, Bem már másodszor „tréfálta meg”. A kérdés csak az, hogyha Lüders – a Kemény Farkas-jelentés birtokában – tudott a kolozsvári csapattest Marosvásárhelyre érkezéséről, miért nem eredt a menekülő Bem nyomába, s vonult ő is Marosvásárhelyre? Mert stratégiai szempontból nem ismerte fel kellő időben, hogy Bem meglepetésszerűen mi mindenre képes ezalkalommal is. És lehetséges, hogy emiatt – hadvezéri presztízst védendő – nem adta le a K.F.-jelentést, mint Józsa Antal állítja?

Heydte pedig – ugyancsak 1877-es jelentése szerint, még július 31-én éjjel elhagyta a körzetet, „sürgős intéznivalói” miatt, természetesen felettese engedélyével, és csak augusztus 2-án csatlakozott újra a hadtörzshöz, s látta aznap az Ispán-kút szomszédságában felhantolt sírt.

Tehát semmi akadálya nem volt annak, hogy Lüders (Baludjanskijék tanácsára?!) – akit különben nagyon is érdekelhetett, hogy ki lehetett az a Bem közvetlen környezetéhez tartozó „civilruhás lázadó”, akinek a birtokában olyan fontos információkat tartalmazó dokumentumok lehettek?! – a „kritikus” első órákban a saját belátása szerint – és Heydte kikapcsolásával – intézkedjék az érdekes, civilben lévő, de fontos katonai személyiségnek tűnő, és eszméletlenül fekvő halott (vagy sebesült?!) ügyében. És azt hiszem, itt van, itt lehet annak a történetnek a nyitja, mely aztán a későbbiekben teljesen homályba borult. Mert Brevernek, a helyszínen már megfordult, tehát az azt ismerő kozákjaival (ulánusaival) július 31-ről augusztus 1-re virradó éjszakán védett helyre vittette, és gondos orvosi kezelésben (az orosz tábori kórházban, melyben éppen őt is kezelték) részesíttette s ezzel megmentette az életnek, az akkor még nem azonosított Petőfit.

Hogy az azonosításban, milyen szerepe volt Balugjanskij ezredesnek, az a cárnénak, Alexandra Fjodorovnának küldött beszámolóból derülhet ki. S hogy Petőfi, hogyan írhatta meg francia nyelven és augusztus 3-án este azt a levelet Bemnek, melyet már említettünk, és hogyan és kivel juttathatta el a címzetthez, ugyancsak.

Tény, hogy azt is tudjuk már – ugyancsak Nyepokojsickij emlékiratának köszönhetően –, hogy Brevernt e küldetése után nemsokkal (elégge szokatlan és furcsa módon), a cár szárnysegédévé nevezi ki, de előbb, főhadnagyból őrnaggyá lépteti elő (mert szárnysegéd csak törzstiszt lehet!), talán éppen a cárné hathatós támogatásával (?!).

De térjünk vissza a címben feltüntetett „kettévágott, sárga bőrtáska” lehetséges történetéhez.

Dienes András 1949-ben megjelent „A Petőfi-titok” c., és az 1958-ban kiadott „Petőfi a szabadságharcban” c. könyveiben, katonatiszti és „látnoki képességének” köszönhetően írta le – az 1948-as és 1956-os segesvári csatéri terepszemle

után –, a Petőfit ért „kardvágás”, majd a „lándzsa-szúrás (dzsida vagy pika?)” feltételezett és elképzelt megtörténtét. A balról jött kardvágást a balkezében tartott sárga táskájával még felfogta, de kezefején megsebesülve, ám a második támadást viszont már előlről, szemből kapta. De idézzük Dienes Andrást: „A Petőfit ledőfő dzsidás – nem kétséges –, hogy jobb kézben tartott lándzsával szúrt, a költő már a ló jobboldalára került, vagyis a dzsidaszúrás a bal mellét érte. (1948, 184. oldal) (...) a Fehéregyháza-Héjjasfalva országútról, lóhátról hirtelen Petőfi elé kanyarodó dzsidás bizonyára kissé elvesztette az irányt, s ily módon ferdén szúrt s „csak „borda és tüdőserülést, belső vérzéseket okozott, egyúttal sokkos állapotot váltva ki.”

A barguzini csontleleten (1989. júliusi megállapítás) a bal harmadik borda, életben törött, zúzott, majd kálluszosan gyógyult, a jobb harmadik borda, életben repedt, de ez is gyógyult. Valamint balkezének csonkult utolsó három ujjja (hiányoztak az ujjpercek). (Kiszely István és Bruce Latimore antropológusok).

A szívet célzó gyilok tehát elcsúszott, és fent leírt sebeket ejtette, a sokkos állapot viszont eszméletlenséget is okozott. Ilyen állapotban láthatta Heydte, s a kettévágott táska szétszórt tartalma jobban érdekelte, mint a mozdulatlan emberi test, mellén a még vérző(?), szúrt sebbel. De sohasem tudta leszögezni, hogy halott, vagy csak élettelennek tűnő tetemet látott, hiszen lováról le sem szállott.

S akkor ki és mi hozta ki Petőfit „véres eszméletlenségéből”?!

TITKOSSZOLGÁLATOKTÓL AZ AKADÉMIAKIG

*„Ki úgy, ki úgy, földön vagy égen,
mindent megtud rettenetében,*

*amikor nincs már, mi óvhatná,
rejtelmek válnak foghatóvá,”*

Nagy László

Petőfi-rejtelmek kutatása s megírása közben lepett meg egy komoly irodalmár barátom – felvetett ügyben – hozzám intézett levele, melyből idézem: „Egy alapvető kérdést azért, amellyel mindenképp számolnod kell, azért hadd fogalmazzak meg Ez a Petőfi sorsa körüli homályosítás, ha úgy tetszik: összeesküvés, szövetkezés kérdése. Te ezt Pesttől Moszkváig hatónak érzed, több mint másfél évszázada működőnek.Rendben.

Mi az összeesküvés, a titkolózás, a hathatós politikai-hatóségi-média-tudományos szájzár célja?

Hogy sértetlen maradjon a hősi halált halt költő mítosza. Meg, hogy a deportálásában játszott orosz szerepről ne essék szó.

Csak hogy a nemzetet saját önbizalmától, önértékelésétől megfosztani akaró okkult erő éppen abban lett volna érdekelt, hogy a nimbuszból minél kevesebb maradjon. Hogy a mártír szabadságharcos képe helyett egy bigámia-gynús házasságba süppedt, igencsak kiábrándító sorsképletbe asszimilálódott, azzal azonosuló, megalkuvó, eszményeit elfelejtett, morálisan leépült, halandó, esendő kisember portréját mutassák fel.

A „szovjet tudomány” és általában, propaganda pedig abban volt érdekelt, hogy a cárizmus minél súlyosabb bűneit minél sötétebb fényben ábrázolja.

Vagyis sehogy sem jön össze a Petőfi tényleges sorsának eltitkolására szövetkezők megfontolásainak indoklása. Kinek, minek az érdekeit szolgálta, szolgája ez? – mert a nemzet egyik ikonikus szobrának ledöntését nem. (Sőt, az tűnik fel ilyen gyanús színben, aki e kérdéseket feszegeti.)

Erre az ellenmondásra valamilyen értelmes magyarázattal kell szolgálnod előbb-utóbb a közvéleménynek. Mert biztos, hogy fel fogják tenni.”

Hát ez most a legfontosabb és vállalt feladatunk!

Kolozsvár, 2016. 08. 01.